

Henrik Ibsen

ET
DUKKEHJEM

Henrik Ibsen ET DUKKEHJEM

Regi og bearbeidelse *Ragnar Lyth*
Scenografi og kostymer *Per Kristian Solbakken*
Lysdesign *Morten Reinan*
Masker *Else Lisø*
Koreografi *Pia Immerstein Larsen*

Torvald Helmer *Nils Johnson*
Nora, hans hustru *Kjersti Elvik*
Doktor Rank *Håkon Ramstad*
Kristine Linde *Janne Kokkin*
Sakfører Krogstad *Hallbjørn Rønning*
Anne-Marie *Kine Bendixen*

Helmers tre små barn
Emmy *Mira Dynnes Askelund / Camilla Torp*
Bob *Tor Gaute Iversen / Alexander Krill*
Ivar *Erik Arnesen / Lars Fredrik Berg Lenvik*

TRONDELAG TEATER 1995/96
TEATRET

Inspisient *Hans Nordø*
Sufflør *Ann-Eli Aasgaard*
Rekvisitør *Elisabet A.K. Østergren / Turid Bjørnsen*
Lyd *Jan-Emil Indergaard*
Musikalsk konsulent *Henning Sommerro*
Sangpedagog *Lillian Jensen*
Pianoundervisning *Torstein Brøske*

Foto fra prøvene *Morten Krogvold*
Plakat / illustrasjon forside *Per Kristian Solbakken*

Program *May Selmer*
Grafisk design *Mette Renée Green*
Ansvarlig utgiver *Terje Mærli*

Kulisser og kostymer er produsert i teatrets egne verksteder
Fotografering og lydopptak under forestilling er ikke tillatt

PREMIERE ARBEIDERFORENINGEN 9. FEBRUAR 1996

Henrik Ibsens verker spilles daglig over hele verden. Teaterfolk vender seg mot ham for å bli inspirert og utfordret. Publikum kommer til teatrene for å oppleve nærheten til noe som er større enn oss selv. Vi står overfor tekster av umåtelig verdi og med store dybder. Snart hundre år etter at mesteren la ned pennen, forundres vi over at hans skikkelser berører oss, og at intrigenes direkte angår oss.

Ibsen var samtidsdikter med revolusjonerende sprengkraft. At han også i dag oppleves som en samtidig, urorer muligens nåtidens dramatikere en smule. Sikkert er det at han stadig er nærværende uansett hvilke tekster vi arbeider med på teatret. Hans verker er blitt en mal som vi må bryne oss på. Man kan si at vi lever i hans skygge, men like riktig er det å hevde at vi blendes av hans lys. Bare ved å vende oss mot lysets kjerne, eller å utforske skyggens tilblivelse, kan vi gjøre oss håp om å utvikle noe genuint nytt innen teaterkunsten.

Vi må på nytt og på nytt ta itu med hans tekster til fornyet innsikt. Derfor har vi også invitert kveldens regissør, Ragnar Lyth, til Trøndelag Teater. Han er svensk og fram til nå har han aldri satt opp en Ibsen-tekst. Måtte hans friske øyne på Et dukkehjem bli oss til glede og forundring.

Velkommen i teatret!

Terje Mærli
teatersjef

Optegnelser til

nutids-tragedien

Rom, 19.10.78

Der er to slags åndelige love, to slags samvittigheter, en i mannen og en ganske anden i kvinden. De forstår ikke hinanden; men kvinden dømmes i det praktiske liv efter mandens lov, som om hun ikke var en kvinde, men en mand.

Hustruen i stykket ved tilslut hverken ud eller ind i hvad der er ret eller uret; den naturlige følelse på den ene side og autoritetstroen på den anden bringer hende ganske i vildrede.

En kvinde kan ikke være sig selv i nutidens samfund, der er et udelukkende mandligt samfund, med love skrevne af mænd og med anklagere og dommere der dømmes den kvindelige færd fra mandligt standpunkt.

Hun har begået falsk, og det er hendes stolthed; thi hun har gjort det af kærlighed til sin mand, for at redde hans liv. Men denne mand står med al hverdagslig hæderlighed på lovens grund og ser sagen med mandligt øje.

Sjælekampe. Trykket og forvirret under autoritetstroen taber hun troen på sin moralske ret og evne til at opdrage sine børn. Bitterhed. En moder i nutidens samfund, ligesom visse insekter gå hen og dø når hun har gjort sin pligt til slægtens forplantelse. Kærlighed til livet, til hjemmet, til mand og børn og slægt. Fra og til kvindelig afrysten af tankerne. Pludselig tilbagevendende angst og rædsel. Alt må bæres alene. Katastrofen nærmer sig ubønhørligt, uafvendeligt. Fortvivlelse, kamp og undergang.

Henrik Ibsen

Et dukkehjem utkom 4. desember 1879 i et opplag på 8.000 eksemplarer, hittil det største førsteopplag av Ibsens verker. Det ble en øyeblikkelig og sensasjonell suksess, og to nye opplag ble trykket det påfølgende år. En slik rift om et skuespill i bokform var uten sidestykke i Skandinavia, og

knappt noe skuespill – hverken i Norge eller andre steder – har hatt en kraftigere virkning. “Et dukkehjem slo ned som ei bombe i samtidslivet,” forteller Halvdan Koht, som var barn da boken kom ut. “Et dukkehjem kjente ingen nåde, det førte den moralske striden strengt og ubøyeleg fram til uforsonleg sprenghet, det felte dødsdom over den vanlege samfunns-moralen.”

Naturlig nok møtte det motstand. “Dei som var imot opprør,” skriver Koht, “imot samfunns- og moralomvelting, imot kvinnereising – dei kom til å sjå i Ibsen den største og farlegaste fienden.” Heller ikke denne gangen manglet det på estetiske innvendinger. Men de fleste kritikere godtok Ibsens forutsetning at skuespill ikke bare skal skape estetiske opplevelser, de skal også virke vekkende og tvinge folk til å tenke på en ny måte.

Synspunktene i Et dukkehjem – dette at ekteskapet ikke er hellig, at mannens autoritet i hjemmet må brytes ned og at det er alles første plikt å komme til klarhet over hvem han eller hun er og siden forsøke å leve opp til det – fikk en så eksplosiv virkning at skuespillets formale kvaliteter svært ofte ble oversett. Men den mektige og gripende virkning fremkom jo nettopp fordi stykkets form var så absolutt utradisjonell med sin enkle, fornuftsbestemte språkføring – en slags litterær kubisme.

Også på andre måter representerer Et dukkehjem et betydelig teknisk fremskritt. Personene taler seg imellom aldri om noe som ikke også publikum er kjent med; det blir ikke skamløst profitert på poengene slik mange politikere ynder å gjøre det, og siste teppefall utsettes ikke til etter at handlingen er avsluttet. Bare når det gjelder Krogstads medvirkning i stykket merker man svake spor av det gamle tradisjonsteater.

Bøker med et bestemt, aktuelt budskap lider ofte den vanskjebne at ettertiden berømmer dem så og si på gale premisser. Ennå kan man se kritikere behandle Et dukkehjem som om stoffet utelukkende gjaldt et så foreldet problem som kvinnens rettigheter. Stykket handler ikke mer om kvinnesak enn Shakespeares Richard II handler om kongedømmets guddommelige allmakt eller Gengangere om syfilis og En folkefiende om offentlig helsestell. Temaet i stykket er menneskets rett og plikt til å lære seg selv å kjenne og realisere seg selv i overensstemmelse med det.

Et dukkehjem gjorde Ibsen internasjonalt berømt. Men det skjedde ikke så brått som man gjerne tror. Det gikk to år før stykket ble oppført utenfor Skandinavia og Tyskland, og ti år før det fikk en representativ presentasjon i England og Amerika, selv om det nok ble spilt her og der for en kortere tid i mislykte oppsetninger og en skamfert form. I Frankrike – som var enda lenger etter sin tid – kom ikke stykket opp før i 1894. Da det for alvor inntok sin faste plass i det europeiske repertoar, var Ibsen 60 år og for lengst i gang med en helt annen slags dramatik.

Kilde: Michael Meyer *Henrik Ibsen*

Beslutningen er en kraft i den ufuldkomnes Hjerte. Saa er Ægteskabets Beslutning, at Kjærlighed overvinder Alt. Ja, den overvinder Alt; men sandeligen, den omkommer i Modgang, hvis ingen Beslutning holder den fast; den omkommer i Medgang, hvis ingen Beslutning holder den fast; den vanarter i det Dagligdage, hvis ingen Beslutning opmander den; den qvæles i indbildt Vigtighed, hvis ingen Beslutning ydmyger den ... Elskoven er det forfriskende flyktige, men Beslutningen er Beholderen, hvori det bevares.

Søren Kierkegaard

N. Hertzberg:

Er Ibsens kvinde-typer norske?

For at besvare Spørqsmaalet, om Ibsens Kvindetyper er norske, vil det blive nødvendigt at sammenstille disse med Forholdene, saaledes som de i Virkeligheden er. Hvad der spiller en saa fremtrædende Rolle i de Ibsen'ske Drama'er er ulykkelige, urene eller brødefulde Ægteskaber, hvor Manden i Regelen er den skyldige, Hustruen den lidende Part; han har udstillet et helt Galleri af saadanne, hvor En føres ind i en hel verden af Uhygge, Ulykke og Fordærvelse.

Nora.

Saaledes som Nora i Dukkehjemmet ved Drama'ets Begyndelse fremstilles, er hun, skjønt hun i 8 Aar har været gift og har flere Børn, dog endnu selv et Barn. Hun ser op til sin Mand ligesom før til sin Far med en naiv, kritikløs Ærbødighed og Beundring. Hun har noget af Barnets Umiddelbarhed og Elskværdighed, men ogsaa adskillige af Barnets Unoder. Ligesom hun selv tager Livet som en Leg, saaledes er hun for sin Mand kun et Legetøj; der er ingen dybere Forstaaelse mellem hende og ham og kan heller ikke være det. Hun er overfladisk, letlivet, et Øieblikkets og Stemningens Barn; med Rette kalder derfor hendes Mand Helmer hende: "Mit Ekorn, min Lærkeflugt." Han ønsker hende imidlertid ikke anderledes; just saaledes som hun er, opliver hun hans ledige Timer og bidrager til hans Velbefindende; thi han er en nydelsessyk Herre, der strutter af Selvgodhed, ret en inkarneret Egoist.

Tilsyneladende føre de et noksaa lykkeligt Samliv; men saa kommer pludselig Katastrofen. Hvad der fremkalder denne, tør forudsættes som bekjent; i sin, iøvrigt hos et voxent Menneske ikke let forklarlige Uvidenhed om den Moral, der gjælder i Pengeaffærer, skriver hun falsk. I en mesterlig Scene mellem hende og Helmer, hvor denne, efterat være kommen efter hendes Falskneri, overvælder

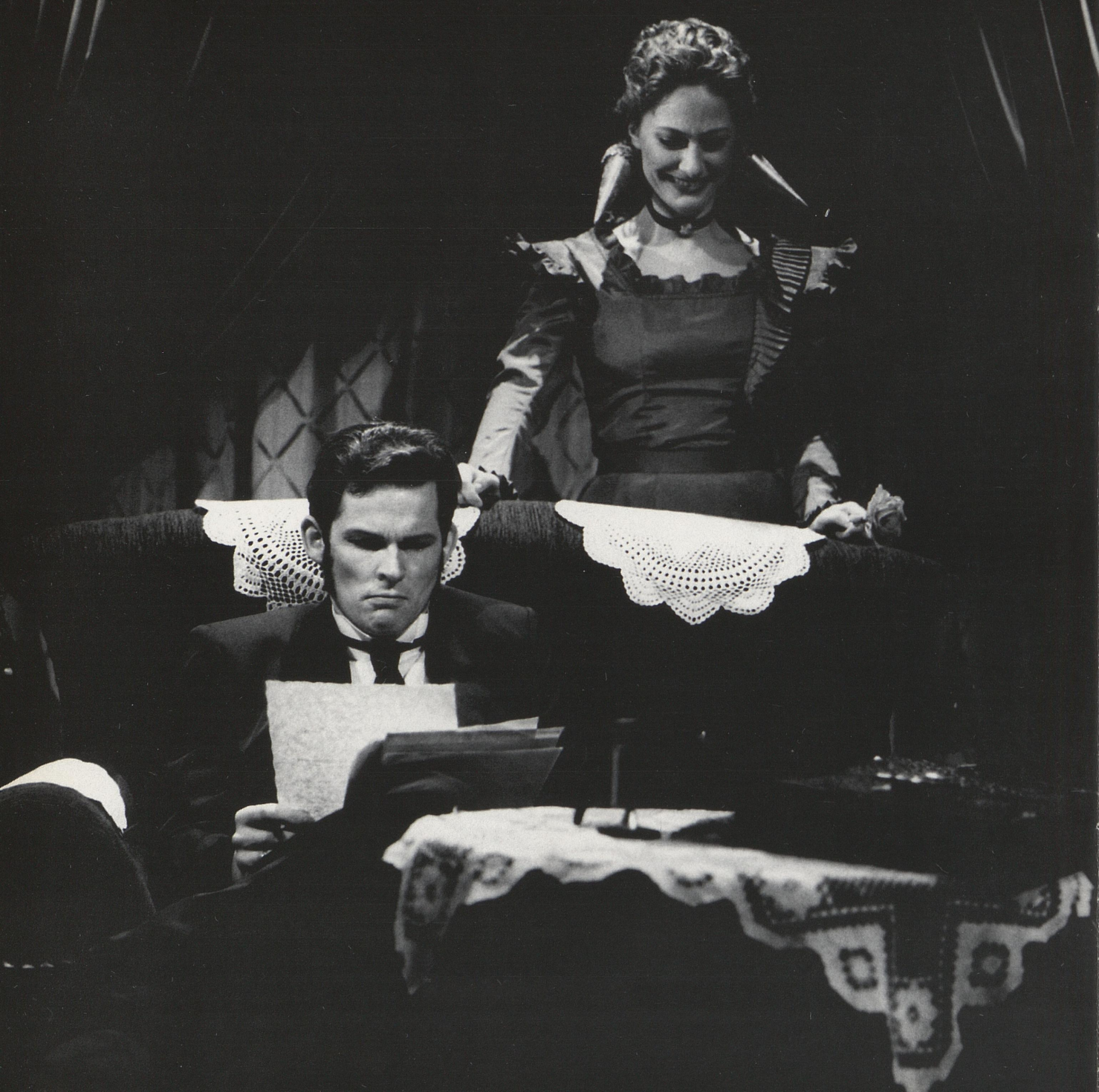
hende med en Strøm af brutale Bebreidelser, undergaar Noras karakter en fuldstændig Forvandling, – en Forvandling, der iøvrigt synes lidet motiveret saaledes, som hun før er skildret.

Nu gaar det pludselig op for hende, hvad der har været deres Samlivs dybe Brøst; nu først ser hun, at hun kun har været et Legetøj for hans Lune og en blot og bar Gjenstand for hans Begjær; nu gribes hun af sin dybe Nedværdigelse ikke blot som Hustru og Kvinde, men som Menneske. Hendes Mand er pludselig bleven hende fremmed, ja modbydelig; Samlivet med ham er blevet hende

en sædelig Umulighed, en Krænkelse af Ægteskabets Idé. Derfor maa Forholdet brydes; hun bryder det ogsaa og forlader Hus og Hjem, Mand og Børn.

Med vanligt Mesterskab opstiller Ibsen her Problemet, men løser det ikke. Netop naar Konflikten er gjort mest spændende, ender Drama'et. Nora er og forbliver at være en uløst Gaade: hun peger vistnok paa “det Vidunderlige” som en fjern Løsning; men, hvad er saa igjen dette “Vidunderlige”?

Et uddrag. H. Aschehoug & Co, Kristiania 1893

Den gode kone

Den gode kone – hvem finner vel henne? Mer enn perler er hun verd.

Mannen har full tillit til henne, og det skorter ikke på vinning. Hun gjør bare godt imot ham, aldri noe vondt, så lenge hun lever. Hun sørger for både ull og lin, hennes hender arbeider med liv og lyst.

Hun er som en kjøpmanns skip, langt bortefra henter hun mat. Før dagen gryr er hun oppe, gir husfolket mat og setter jentene i arbeid. Vil hun ha en åker, får hun tak i den; hun planter en vingård for det hun har tjent.

Styrke er beltet hun har om livet, hun legger kraft i armene. Hun merker at hennes arbeid lykkes, hennes lampe slokner ikke om natten. Hun legger hendene på rokken og fingrene griper om teinen. Hun åpner hånden for dem som lider nød, rekker armene ut til fattigfolk.

Hun taler klokt når hun åpner munnen, og vennlig rettledning har hun på tungen. Hun ser etter hvordan det går i huset, og spiser ikke brød hun har vunnet i latskap. Hennes sønner står fram og priser henne lykkelig, og mannen gir henne ros: "Det finnes mange dyktige kvinner, men du overgår dem alle."

Ynde svikter, og skjønnhet forgår, en kvinne som frykter Herren, skal prises. La henne nyte frukten av sitt arbeid; der menneskene møtes, får hun ros for sine gjerninger.

Salomos ordspråk, 31, 10-20; 26-31

INTERNETT: <http://odin.dep.no/html/fovalt/depter/btf/index.html>

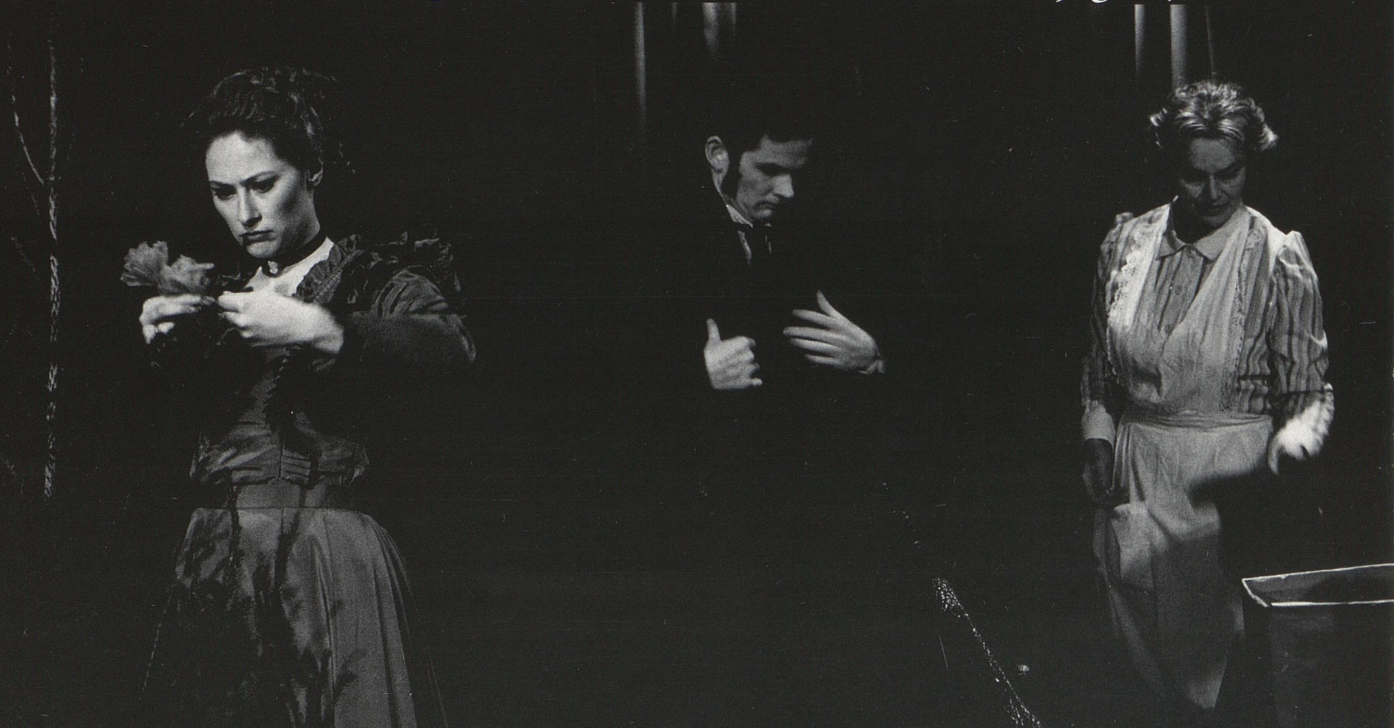
Barneloven har skylden. Forskere vil ha sorggrupper for skilsmissebarn.

@dagbladet.no

Det greske ordet for “ekteskap” inneholder, som det romerske conjugum, ordet “åk”

Efter Bryllupet

Den udsøgte opmærksomhed mod hinanden, som for begge var saa behagelig før Bryllupet, pleier efter dette altfor ofte at ophøre eller forglemmes. De smaa Presenter kommer ikke mere eller kommer kun efter en Paamindelse derom. Enhver Ting forudsættes som af sig selv, og Kjærligheden, som før løftede begge op til de høieste Regioner, daler ned til Jorden igjen og dunster bort i Luften. Saa kommer tunge og triste Dage, idet to Væsener som ikke længere er lykkelige, er bundne til hinanden. Et sådant Forhold er unaturlig og forkjert. Hvad der i det ægteskabelige Liv tiltrænges for at give det en frisk Farve og Ynde, er litt mere af Stilen og Aanden fra de lykkelige Forlovelsesdage. Meget af Behagelighederne i den Tid har sin Aarsag i den gjensidige Opmærksomhed begge to viser hinanden. Begges hengivenhed kommer da frem paa mangfoldige Maader. Enhver Ytring er ledsaget af en Høflighed og blir udtalt i en elskværdig Tone. Ethvert Blik er en Tilstaaelse om Kjærlighed. Enhver Handling er som et nyt Udtryk for de forlængst opbrugte Ord for Kjærlighed. Og det er da en Kjendsgjærning, at den kjærlighedsfulde Hengivenhed aabenbarer sig uafladelig i Blikk, Ord og Handlinger, idet den gjør Stemmen lig Musik, lægger en poetisk Følelse i et Haandtryk og gjør det hele Forhold saa ædelt og skjønt, at det for mange Kvinder blir det eneste Paradis, de maaske vil finde her på Jorden. Kjærlighed maa finde et Udtryk, eller den maa dø. Den kan vedbli at være ligesaa fortryllende og skjøn som fra først af, naar det stadig gives Anledning til at vise sig i Ord og Handling. Jo mere den faar Anledning til at komme frem i fintfølende opmærksomhed og ædle Handlinger, dessto stærkere og mere tilfredsstillende og mere lykkebringende vil den føles. Huset kan da bli et sandt Hjem, naar Kjærlighed falder som frisk Manna hver Dag, og naar det sande Ægteskabs hellige Løfte ikke er givet en Gang for alle foran Alteret, men gives ved Kjærlighedsfulde Ord, tjenestevillige Handlinger og udsøgte Opmærksomheder fra Begyndelsen til Enden.

Raadgiver for De Tusind Hjem,
Norsk Familie Journal, 1899

Skal det være en makron?

350 gram søte mandler

4 BITRE mandler

420 gram flormelis

4 -5 eggehviter

Mandlene skoldes, tørres og males, støtes til en fin deig med sukkeret og 2 hele eggehviter.

Resten av eggehviten vispes stiv og blandes forsiktig med mandeldeigen.

Sprøytes ut på papir på plate, stekes gyldenbrune i 170 - 180 grader.

Dg der er latter og glæde
Alt over den ganske sal.
Der er ikke én som fatter,
Hvor verden er led og fatal.
Der er ikke én som fatter,
Der er ikke én, som kan se,
At under den slørende jubel
Dølger sig tomhedens ve.

Dog jo, en eneste er der.
Imellem dem alle kun én.
I øiet bor lønlig smerte,
Der læser jeg sorg og mén,
Der læser jeg drømmende tanker
som vugger sig op og ned,
Et hjerte, som higer og banker
Og ikke har livsens fred.

Henrik Ibsen

Etterhvert ble spaltene til bøker

Den dag i dag later mange menn som de gjennom sitt yrke har overtatt den egentlige livskamp, den tyngre, mer kraftrøvende og nerveslitende delen, mens kvinnene fører et fritt og rikt liv i husholdningen og omsorgen for barna. Vil mannen være rettferdig, må han ofte nok innrømme at han har det lettere i sitt yrke, fordi hans arbeid gir mer stimulans og er behageligere enn husarbeidet med dets koking, lapping og oppvask.

Det er ennå ikke ordentlig undersøkt om kvinnene går til grunne i husarbeidet eller ved at det er et galt forhold mellom dem og husarbeidet, at de ikke har evnen til å gjøre seg til herre over det. Faktum er at de fleste kvinneliv strander i og på husarbeidet. Etter ti års ekteskap er selv søte, unge og livsfriske piker blitt bekymrete, tykke, forjagete og forgremmete husmødre.

Til det kommer at mennene fremstiller livet utenfor hjemmet som det "virkelige" liv. Yrkets verden, politisk arbeid stråler i en lokkende glorie (men like mye utelivet og klubblivet). I sitt arbeid må kvinnene derimot føle seg som på en ensom ø, som vesener av annen rang som ikke får adgang til den "store" verden og ikke forstår noe av den. Er det noe å undre seg over at så mange kvinner marsjerer over til den store hæren av sladderkjerringer og kaffesøstre under slike forhold, til de regimenter av innkjøpshyener som prater ved diskene, til de sterke bataljoner av folk som sitter i legenes venteværelser, til stamgjestene

på sykehusene og til dem som er fulle av sykdomssnakk? Hvorledes skulle de ellers vise at de også "lever sitt eget liv"?

Det vilde være bra om kvinnene så litt nærmere på mannens arbeid og yrke, enn de gjør i det første møtes sødme. Hva skal man si til at en sart blomstermalerinne en dag gifter seg med en stor pølsefabrikant, en hyggelig, livsglad og klok mann? Han føler seg tiltrukket av hennes eteriske sarthet, hun av hans brede bryst som ryster og vibrerer så storartet når han ler. Det måtte gå i stykker etter to måneder fordi mannen ønsket at hun skulle kjenne hans arbeid fullt og helt og tok henne med til slakteplassen. Hun var fantasiløs nok til å gå med. De måtte da begge – voksne mennesker som de var – vite at deres ekteskap bare kunne bli vellykket hvis det ble holdt utenfor yrket.

Til å begynne med tenker kvinnene at hos dem skal det ikke bli så ille, de gifter seg ikke med yrket, men med mennesket utenfor yrket. Men så ofte som menn føler seg ett med sitt arbeid, er det vanligvis umulig.

De skulle forestille seg hvilket overskudd hvert yrke gir fra seg, og vite om de vil være tilfreds med det som blir til overs, eller om de skal ha slikt selvtillit at de tror de kan ta kraft fra arbeidet over til seg selv – eller om de skal oppgi det hele og bygge sitt eget, selvstendige liv.

Fra boken *Samliv* av Walther von Hollander, Johan Grundt Tanum, Oslo 1941

Krev ikke for høye renter av lykken.

Camilla Collet

Er du en kreativ ektemann? Test deg selv!

- ? Har du ringt henne på en ukedag og invitert henne ut en kveld i løpet av helgen, uten å si hvor dere skal? En hemmelig utekveld.
- ? Har du tatt henne med i bilen og parkert et trygt og tilbaketrukket sted der dere har kysset og pratet en hel kveld?
- ? Har du tappet i et bad for henne etter middag? Sett et duftende stearinlys på badet, ha olje i vannet, og send henne opp rett etter middag. Mens hun slapper av, gjør du rent og sender ungene i seng.
- ? Har du tatt opp på bånd alle grunnene du har til å elske henne? Gi den til henne innpakket i en gjennomiktig nerglisje!
- ? Har du satt på en kassett med havsus og spilt den mens du har nakenshow på stuegulvet?
- ? Har du elsket med henne og gjort det til en del av minst to timer med romantisk snakk, variert tilnærming og kjærtegn?
- ? Har du kysset henne lidenskapelig i minst 30 sekunder en morgen rett før du gikk på jobb, eller en kveld på vei inn døren?
- ? Har du reparert noe i huset som hun ikke hadde bedt deg om?
- ? Har du skrevet et kjærlighetsbrev til henne og sendt det med spesialbud? Rekommandert sending er greit.

Hvis du vil teste deg ytterligere, finner du flere kreative alternativer i "Hold fast på romantikken", av H.N. Wright, Hermon Forlag AS, 1994

***Det moderne ekteskap er ikke inne i noen krise –
En annen sak er at ekteskapet i seg selv er en krise***

Jeg har viet tusenvis av ektepar, og har snakket med de aller fleste, både på forhånd og etterpå. På forhånd har jeg nesten alltid tenkt: det er et mirakel om dette går bra. Når jeg tenker på hvor uvitende de er om hva som kreves, hvilke forestillinger de har, og når rørte mødre står oppe i kordøren og tørker tårene, mens de unge går mot den lysende kirkedøren, tenker jeg: nå går de utfor avgrunnen.

Men merkelig nok går det bra. Det er et mirakel, men et mirakel som gjentar seg så ofte at man neppe mer kan kalle det et mirakel. Det er jo i virkeligheten besynderlig at vi orker å gifte oss.

Nå vil dere spørre: Er de så lykkelige alle disse ektepar? Da jeg som 19-åring gikk på forelesning her på Universitetet, sa dr. theol. Hans Ording at han ville

Vi roper i denne natten:
Gi oss en vei å gå.
Gi oss ennå en stjerne
å feste øynene på.

Gi oss ennå å bryte
opp som de vise menn.
Gi oss ennå en stjerne,
og gi oss å følge den.

Einar Skjæraasen

anbefale en av oss å ta doktorgraden på hvem som hadde funnet på å kombinere "lykke" med "ekteskap". Og han sa så meget, at såvidt han visste var det en ukjent tanke i europeisk åndshistorie oppover til omkring år 1700. Men han hadde mistanke om at denne bisarre idé – at man skulle bli lykkelig av å gifte seg – var dukket opp på 1700-tallet.

Det er et moderne fenomen. Antikken og middelalderen var visere. De knyttet lykken til mer håndgripelige ting, først og fremst da til mat, til vin, til konversasjon, til natur, til kunst, til religion. Og så har det lykkes vår tid å gjøre ekteskapet til en lykkeautomat, hvor man putter på en vielsesring øverst, og lykken kommer ut nederst.

Og gjør den ikke det, så er det en feil ved automaten, og så holder man et seminar om det.

Da denne tanken fra romantikken oppsto, om at ekteskapet skulle bringe lykke, tenkte man mest på den sjelelige harmoni. Sikkert er det at lykke, hvis man først vil bringe dette begrep inn i ekteskapet, alltid er et biprodukt av noe annet. Sann lykke er ikke slumpetreff, lykke henger sammen med det å være nødvendig. Og derfor hadde Hans Ording rett når han sa: Ekteskapet hører ikke sammen med lykken, men med nødvendigheten.

Og her er øyeblikket til å si noe om den som ikke gifter seg. De har en uvurderlig betydning for ekteskapet. Idet

de viser oss at det viktigste er ikke å være gift, men å være menneske. Det finnes jo noen som holder opp å være menneske når de blir gift. De blir bare gift. Og fryktelig gift. i 24 timer i døgnet. Og det er klart at da bedrar de sin ektefelle. For da utsletter det seg selv, dette annet menneske som man skulle stå like overfor, som skulle slipe ens kanter (skjønt det er ikke det viktigste), som skulle varme ens evener slik at de utvikler seg til det de skal.

Det er ganske klart at når to mennesker er seg selv og så gir seg til å dele bord og seng og interesser, da kan det ikke bli annet enn nokså mange konflikter. Og det hører med til dagens orden. La meg bruke enda et bilde som ikke er særlig pent. Men det som jeg synes ligner ekteskapet aller mest, er en kjøttkvern. Jeg vet ikke om noen av dere er så gamle at dere har stått og malt kjøtt. Da tar man to kjøttstykker og legger dem oppi, og så begynner man å male – for at det skal bli ett kjød, og når man da av og til opp av denne kjøttkvernen hører et forvilet rop: Vi passer ikke sammen, så pleier jeg å si: Nei, hva trodde du? Det er jo klart at man ikke passer sammen. Det skulle bare mangle. Hvem i all verden skulle passe sammen? Ikke seksuelt passer noen sammen, og ikke på noe annet område. Og derfor er det å gifte seg i og for seg en krise. I ekteskapet blir man først seg selv ved å miste seg selv.

Hvordan er det å være gift med meg? Ved å anstille den betraktning er jeg kommet til at det på langt nær er så morsomt som jeg trodde. Og det tror jeg nok de fleste av oss hurtig vil bli enige om, hvis man først begynner å tenke på den måten at det kan da umulig være morsomt å være gift med meg – og det er det da heller ikke. Heller ikke med deg – heller ikke med noen. Det er overhode ikke morsomt. Men det er en måte hvorpå man blir menneske.

Fra *Ekteskapets krise og kriser i ekteskapet*, et foredrag fra 1973 av Alex Johnson, tidligere biskop i Hamar

Og dog jeg gjemmer taus min
kval, mitt savn; og ingen aner hva
der gløder i meg.

Henrik Ibsen

Profetens ord

Da snakket Almitra igjen og sa:
Og hva med ekteskapet, Herre?
Og han svarte og sa:
Dere ble født sammen og sammen
skal dere alltid være.
Dere skal være sammen når dødens hvite vinger
splitter deres dager.
Ja, dere skal også være sammen i
Guds tause erindring.
Men la det være avstand i deres samvær,
og la himmelens vinder danse med dere.

Elsk hverandre, men gjør ikke kjærligheten
til en plikt.
La den heller være et vuggende hav
mellom sjelenes kyster.
Fyll hverandres beger, men drikk hver av sitt.
Del brødet med hverandre,
men spis ikke av samme bit.

Syng og dans sammen og vær glade,
men la begge få være alene.
Likesom luttens strenger er alene,
selv om de dirrer i samme melodi.
Gi hverandre deres hjerter,
men ikke i hverandres eie.
For bare livets hånd kan romme deres hjerter.
Og stå sammen, men ikke for nær hverandre.
For templets søyler står atskilt,
og eika og sypressen vokser ikke
i hverandres skygge.

Fra *Profeten* av Kahil Gibran

Nei, livet er ingen dans på roser,

er det noen som sier, og sånn er det for det meste.

Men jeg synes nå det er for lite. Jeg har aldri satt mine ben innenfor en kjernefamilie-dør og tenkt "slik vil jeg gjerne leve".

Jeg har følt: "Dette kan ikke være mulig."

La oss starte med den leiligheten eller det rekkehuset man flytter inn i, som den rent geografiske bakgrunn for parets fremtidige isolasjon. "Hjemmene" som tilbys i dag, er innrettet som militærfestninger for så vidt som alle de relasjoner man hver for seg hadde utad, nå nødvendigvis blir felles. Ens venner skal også være ektefellens venner. Hvis man skal besøke et menneske som har kommet til å leve i en tosomhet, og ringer på døra, blir man nødt til å besøke dem begge – med mindre man på forhånd har "arrangert" seg annerledes. Hvis en av partene ikke bryr seg om innbryteren, er det to muligheter. Enten går tosomheten i oppløsning, og det er jo ikke meningen med den, eller også bryter man med den som kommer utenfra. Det er det mest alminnelige. Paret er nødt til å bryte med omverdenen ut over det arbeidsmessige og rent selvskapelige for å sikre tosomhetens fortsatte eksistens.

Men parets isolasjon beror neppe på arkitekturen alene. Det berømte fellesskapet ville neppe oppstå dersom arkitektene laget to dører med to ringeklokker i hver leilighet. Alt i alt er man ikke innstilt på å true parforholdet sitt. Det parforholdet som alltid er truet av å komme utenfor en dør. Men så innendørs da! La det med en gang være sagt: man er ikke ulykkelig HELE tiden. Det finnes virkelig lyse, lykkelige stunder da man hygger seg. De lykkelige stundene er gjerne resignasjonens øyeblikk. For det passer seg ikke – unntatt for masochister – å erklære: jeg har en drittjobb og en drittbil og et dritthjem og en drittkone. Nei, jeg har en bra jobb, en lekker bil, et ordentlig hus og en deilig kone. Og dermed starter lykkekapløpet.

Noen som passer for meg?

Tiden er inne.! Likeverd og respekt. Kanskje en felles framtid. I takt. Ærlig og direkte. Lengtende. Ny vår. Ensom. En å våkne med. Silver treads among the gold.

♥ Norges eldste kontaktclub, størst på damer ★ Skjebnehjulet ★ Kontaktnett ♥ Bli invitert hjem til en dame ♥ Flørt med damene ♥ Flere og flere ringer de billige pratelinjene hver dag ★ Din fremtid, se nye muligheter! ★★★★★

Jeg tviler på at andre tider i historien har kjent en sånn oppreklamering av den ekteskapelige lykke som den vi er vitne til i dag. Alle de ekteskap man leser om i bladene, er stjernelykkelige til de oppløses. Jeg tror at denne desperate lykkereklamen bunner i et kjempebehov for å få bekreftet at ekteskap er mulig – å leve i det. Det gjør ikke så mye hvordan man selv har det – det viktigste er å bevare troen.

Selv om ekteskapet ikke blir hva man har filosofert seg til i starten, selv om det blir kvinnen som kommer til å stå med hovedansvaret for hjemmet, selv om ingen av dem blir selvstendige og “frie”, selv om de mister sine venner, selv om den seksuelle monotoni blir drepende, og selv om alle oppskrifter på “fornyelse” slår feil, holder man som regel stoisk sammen for BARNAS SKYLD. Men det rystende er jo at kjernefamilien generelt er uegnet til å ta seg av barn. Skilsmisser forekommer hyppigere der det er barn. De barnløse ekteskapene er de lykkeligste, og hvert nytt barn representerer en ytterligere trusel mot den ekteskapelige lykke.

Når det nå viser seg at det på det nærmeste er umulig å realisere eller sette ut i livet de idéer man hadde fra starten, så er det hverken hæren eller politiet som hindrer oss i det. Det er først og fremst den historiske arv som ekteskapet er. Jeg tror det er vanskelig å fatte vår tids misère uten å gjøre seg misforholdet klart mellom våre idéer og vår adferd. Og kløften er hverken universell eller generell, men tids- og geografisk bestemt til lønsmottager-epoken i velferdssamfunnene. Et lyst hode ville si at man bare kan hive idéene overbord og leve i ro og mak på ruinene. Men idéene har vi jo laget selv. De må vel være uttrykk for noen behov i den

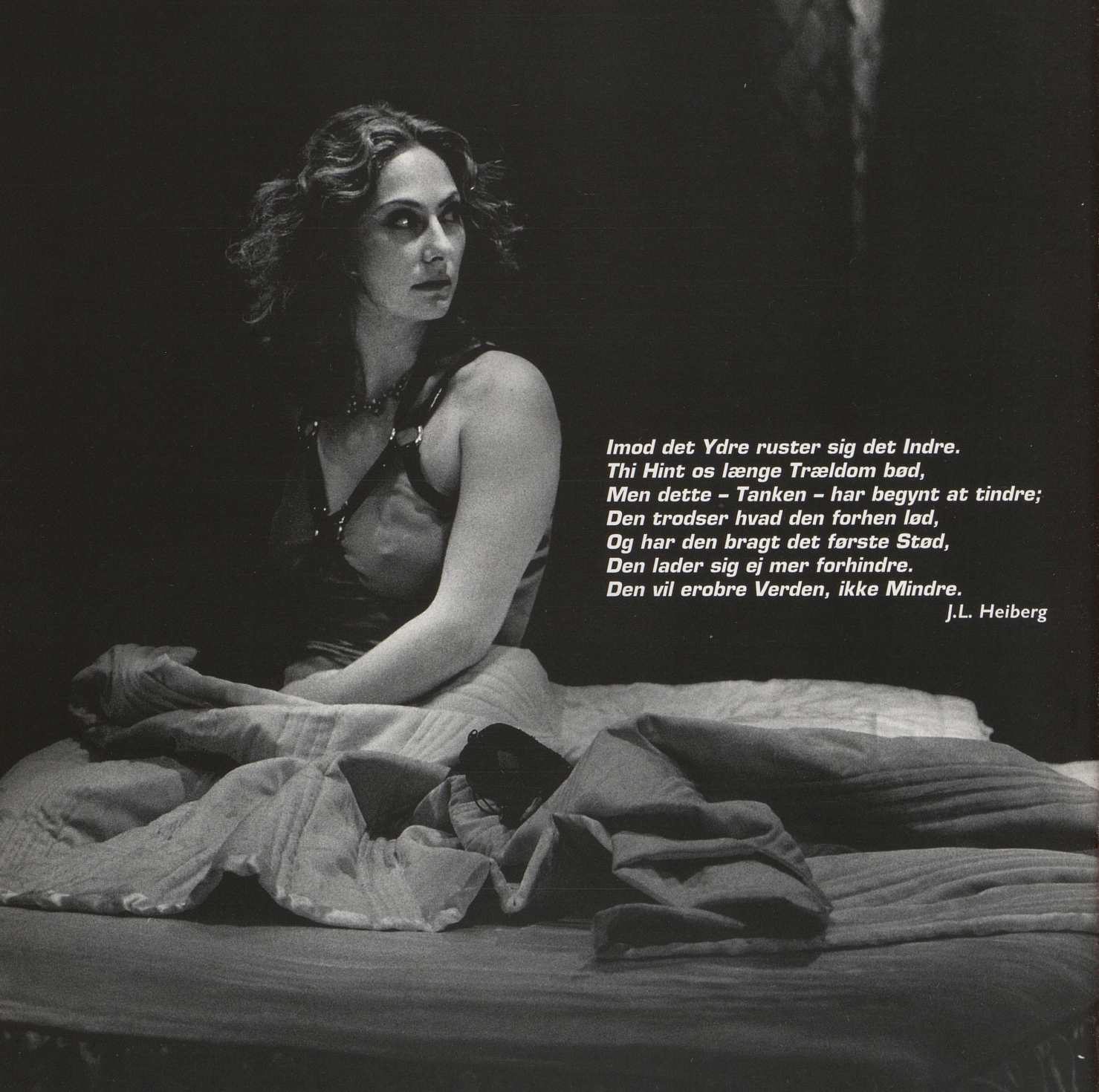
konkrete situasjonen vi lever i, og det er som kjent traumatisk å kaste vekk noe av seg selv, selv om mange iverdig forsøker seg på det.

Ekteskapet bygger på Matteus' ord om at $1+1=1$ – en noe spissfindig fasit ut fra den matematikken vi lærer i skolen i dag. Men det var altså meningen at mann og kvinne skulle bli ett gjennom ekteskapet. Det var det også mange som ble, det viser historien, menn og kvinner av vesensforskjellige kjønn som “supplerte” hverandre. Det gikk veldig bra så lenge kvinnen var 0. For $0+1=1$. Men i dag forsøker man å revidere regnestykket, man er tilbøyelig til å si: $1+1=2$. Dette er en stor ulykke. For ekteskapet. For ekteskapet er basert på at en kvinne skal være en kvinne (0) for at en mann kan være en mann (1).

Hvis man nå, som jeg, vil gjøre seg til talsmann for å forkaste familien, ekteskapet og tosomheten helt og holdent, blir man enten kalt utopist eller reformist. Men for det første er utopien alltid det mest praktiske, hvis man altså holder seg til universets lover der det mest praktiske også er det mest ideelle – hva skulle vi f.eks. med åtte armer? For det andre er de virkelige reformistene det store flertallet som anser det for mulig å gi ekteskapet et “menneskevennlig” ansikt og samtidig bevare det. Alle forsøk på å reformere ekteskapet vil bare tjene til å åpenbare dets uhensiktsmessighet og absurditet. Dermed er det ikke sagt at ekteskapet bryter sammen hvis man forsøker å liberalisere det innenfra. Tvert imot – som vi ser det for våre øyne – er det ektefellene som bryter sammen.

Fra *Fri oss fra kjærligheten*
av Suzanne Brøgger, Pax forlag A/S

*Imod det Ydre ruster sig det Indre.
Thi Hint os længe Trældom bød,
Men dette - Tanken - har begynt at tindre;
Den trodser hvad den forhen lød,
Og har den bragt det første Stød,
Den lader sig ej mer forhindre.
Den vil erobre Verden, ikke Mindre.*

J.L. Heiberg

Aftnerne var næsten de værste

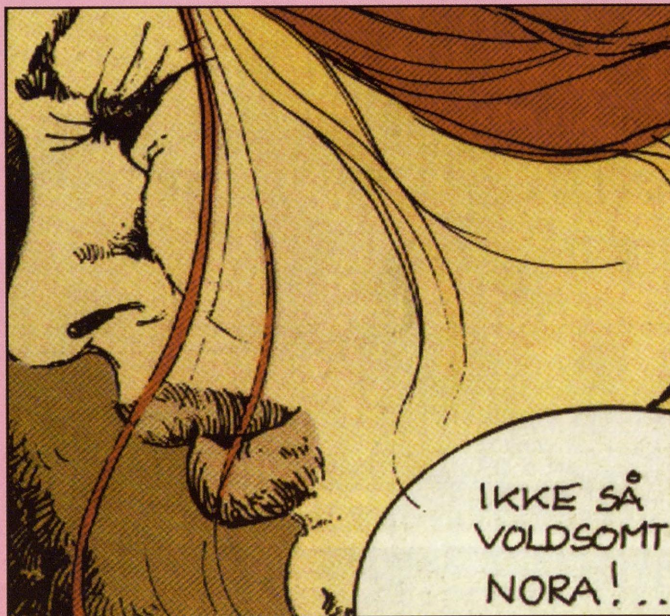
Aftnerne var næsten de værste
når hun sad træt efter middagsræs og læggen børn i seng
Poul sad og så tv
hun gad ikke se det
hun var træt
men alligevel ikke træt nok til at sove
rastløs
utilfreds
selvom de da havde det godt børnene Poul og hende
man kunne da heller ikke gå i seng klokken halv ni
om morgenen var det hele aldrig så slemt
da skulle hun bare skynde sig
få det til at klappe med unger
madpakker termokande til Pouls morgenmad
men aftenen det var det værste
det var hendes liv
igen og igen
hun var jo kun tredive
intet at glæde sig til
jo
at det gik børnene godt
at de voksede op, artede sig vel
men så ville hun jo være gammel
der sad Poul og hun
aften efter aften
deres ansigter afspejlede sig som genfærd i det tændte tv
derinde var livet
gik i seng med hinanden gjorde de næsten aldrig
hun var helst fri
kun ved specielle lejligheder
fødselsdag, ferie
mon de skulle tage til Mallorca igen i år
Poul syntes det var et dejligt sted
hun slap da også for madlavningen
men hun så ikke særlig godt ud i bikini
hun så godt Pouls lange øjne efter de unge slanke
hun måtte gøre noget ved det i år
da hun skulle have den første
havde hendes mor sagt at hun ingen ungdom fik
ungdom
hvad skulle hun bruge den til

og hvad skulle hun ellers
hvis hun ikke skulle have børn
hun kunne godt tænke sig at få et barn til
snakke med hinanden
gjorde de næsten ikke
der er jo ikke noget at snakke om
når man kender hinanden
i weekenden var der rengøring
vasketøj reparationer
og for børnenes skyld
måtte de bo ordentligt
så det var nødvendigt
hun gik på arbejde hele dagen
hver dag
hun havde det da også godt
Poul hverken drak eller rendte ude om aftenen
hun følte trang til at hente en masse slik
hva faen æder du nu igen sagde Poul
det var også for dyrt med alt det slik
de havde slet ikke råd
tyk blev hun også
det bedste hun vidste var at gå tidligt i seng
med noget slik og de nye ukeblade
alle sagde at de ikke kunne forstå hvordan hun bevarede sit huld
med hus to børn heldagsjobb
hund og kat (for børnenes skyld)
og mand
hun måtte da have nok at rende efter
der skulle igen laves græs til katten
kaffemaskinen trængte til afkalkning
huske datoerne på maden i køleskabet
at det ældste blev brugt først
Poul tog bare hvad som helst
der var nok at tænke på
og hun ku ikke la være
aften efter aften
afterne var næsten de værste

Fra *Trygghedsnarkomaner* av Vita Andersen,
Gyldendals Lanternebøke

LANGSOMMERE
!!!

IKKE SÅ
VOLDSOMT
NORA!...